

JOAN BARNADAS (joan.barnadas@gmail.com)

D'estudiant vaig tenir el goig de representar els alumnes al deganat de la meva facultat. Recordo que la qüestió més peluda que s'hi va discutir fou si tots els departaments havien de rebre la mateixa subvenció o si la universitat havia d'establir criteris d'utilitat pública. En plata, es tractava de decidir si, en una situació de recursos limitats com la que es vivia, era igualment important estudiar si el nombre de quetes dels anèl·lids era un criteri determinant per a la classificació dels cucs o s'havia de donar prioritat a la millora genètica de la llavor de l'ordi perquè les cerveseres fossin més productives. Ho he reviscut ara, quan he intentat aprofitar que, lamentablement, tornem a tenir presos polítics per reivindicar la figura del pres polític més famós d'Olot, Francesc Bartris, autor de la lletra de la sardana olotina per antonomàsia, *Adeu, vila d'Olot*. I m'he trobat que seguim sense saber ben res d'aquest patriota que, presumptament, va lluitar contra la pèrdua de llibertats el 1714. De fet, dels olotins del segle XVIII, de les seves lluites polítiques, dels seus anhels socials i de la repressió que varen patir, en sabem ben poques coses. No en va la historiografia local se segueix centrant sobretot en els altars, les pedres i els prohoms locals que les finançaven.

Les llibertats i els drets socials de què gaudim els hem hagut de lluitar un a un. Malauradament, a diferència dels francesos o dels anglesos, els catalans mai no hem aconseguit una victòria significativa que ens hagi permès fer un gran pas endavant. Nosaltres hem hagut de fer mil revoltes, totes parcialment fracassades. Per això, cada dret i cada lli-

bertat conquerits, els podem lligar a uns quants presos polítics, a uns quants exiliats i a molts represaliats. Tenim una constitució gràcies al notari Mateu Usall, que va encapçalar la lluita dels olotins liberals contra el rei absolutista durant les darreries del Trienni Liberal; el 1823 va marxar cap a l'exili, a Xile, d'on no va tornar mai més. L'advocat, diputat i alcalde Josep Estorch i Siqués no només és un dels pares de la Constitució del 1835, sinó que n'és el principal defensor. Ell va comandar la Milícia Nacional d'Olot que va lluitar contra la insurrecció absolutista i va presidir totes les juntes que es varen formar cada vegada que el govern, un general o el rei van voler retallar els drets dels ciutadans; va patir exili, presó i desterrament diverses vegades. El professor i regidor municipal Josep Deure no només va haver de marxar a l'exili l'any 1843, sinó que va ser acomiadat de la seva plaça de professor a l'institut d'Olot i va haver de buscar-se la vida lluny de casa, acusat de ser una mala influència per als seus alumnes. La plana major del partit progressista va ser empresonada a la ciutatella de Barcelona, acusada de voler lliurar la vila als carlins el 1848; mai no varen ser jutjats i uns mesos després foren alliberats sense càrrecs, però obligats a viure desterrats, lluny d'Olot. El metge, diputat i alcalde durant el Bienni Progressista Martí Pararols va viure uns quants anys a l'exili, confinat al mig de França. Joan Deu es va exiliar després de la revolta federal de 1869... És una llista llarga, que ho seria molt més si hi afegíssim els regidors destituïts i els funcionaris acomiadats i inhabilitats per causes polítiques.

HISTÒRIES / MAI QUE ELS HAGUÉSSIM VISTOS...

L'art de fondre campanes ha estat un ofici molt arrelat a la Garrotxa. Des dels inicis del segle XIV fins a les acaballes del segle XX tenim constància, gairebé de forma continuada, de mestres de senys o courers oriünds de la comarca. La primera notícia documental coneguda és del 28 d'agost de 1307, quan els olotins Pere de Fàbrega i Ramon d'Hostoles firmen el contracte per a la fabricació d'una campana per al monestir de Sant Esteve de Banyoles. D'aquesta mateixa centúria també són els fonedors Senyer, Garganta i Bach. Ja en època moderna, trobem les grans nissagues de campaners olotins: els Calsa al segle XVI i XVII, els Coromina al segle XVIII i, finalment, els Barberí, que comencen a fondre campanes a l'últim quart del segle XVIII i no ho deixaran de fer fins al segle XXI (si bé la seva presència a Olot acaba el 1994 amb el trasllat de la fàbrica a Riudellots de la Selva). Des de sempre, els fonedors de la comarca han gaudit d'un gran prestigi, la fama dels quals queda avalada per la gran quantitat de campanes amb denominació garrotxina que trobem escampades per tota la geografia catalana.

El bon nom dels nostres fonedors, però, quedà tacat pel poc encert de Josep Serna i Isidre Soler intentant refondre una campana de Sant Esteve de Pardines que s'havia trencat l'any 1750. De fet, la campana, que era considerada una de les més antigues i que millor sonava de la vall, ja s'havia trencat durant la festa de sant Tomàs de 1749. En aquella ocasió el treball s'encarregà a un campaner de Berga, que la fongué de nou el dia 12 de març de 1750. La campana sortí bona i de bon so, però tingué una vida molt curta. En pocs mesos tornava a estar trencada i és en aquest moment que els dos fonedors olotins feren la seva dramàtica entrada en escena. La crònica del Llibre Vell de Pardines no pot ser

més eloqüent: *Luego tornarem donar providencia per tornar ha fer la campana hi alashoras se dona ha uns campanes de olot ja may los aguessem vistos (...)*. La fabricació començà el dia 29 de novembre de 1750 amb un cost de 7 ll. 1 s. 1 d. El resultat fou una campana sense nanses totalment esguerrada, que calgué tornar a fer. El segon intent fou el dia 21 de desembre. En aquesta ocasió es gastaren 7 ll. 17 s. 4 d. i la campana tornà a sortir esguerrada. Amb el metall ja molt disminuït, Josep Serna proposà acomiadar el seu soci Isidre Soler i fer-la ell sol. Amb el desig de tenir una bona campana, els pardinesos li feren confiança i el dia 3 de gener de 1751 es tornà a fer foc nou. El campaner s'assegurà de tal manera que la campana sortís bona que la feu extremadament petita. Sobrà tant de coure que en pogueren fer dues més per al rellotge. El cost final de totes tres pujà 63 ll. 17 s. Seguint la consuetud de l'època, Josep Serna donà una garantia d'un any i un dia. El sùmmum de la història és que la campana es trencà al cap de tretze mesos i la gent de Pardines no pogué reclamar res.

Actualment, a l'església de Sant Esteve hi ha quatre campanes. La major (Ø 87 cm) és feta pel fonedor francès Jean Baptiste Goussel el 1798 i la xica (Ø 52 cm) és de 1831, atribuïble a l'italià Ignasi Jaquetti. Les altres dues pertanyen al rellotge: la dels quarts (Ø 47 cm) és fosa també l'any 1798 per J.B. Goussel i la de les hores (Ø 55 cm) és feta l'any 1890 pels Barberí d'Olot. Sembla que amb el pas dels anys els pardinesos perdonaren la lamentable actuació de Serna i Soler i tornaren a confiar en el bon art dels fonedors garrotxins.

[Agraïment a Miquel Sitjar i Serra]

XAVIER PALLÀS MARIANI

elcartipàs

ciutat, patrimoni, memòria

núm. 110 / Olot, febrer 2018

Coordinació: Antoni Mayans i Xavier Puigvert • Edició: Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot i Arxiu Comarcal de la Garrotxa

OPINIÓ / ASSEMBLEA D'ARTISTES BIS (ELS LÍMITS DEL COMPROMÍS)

El 27 de setembre de 2017 es (re) constituïa a Olot l'Assemblea d'Artistes de la Garrotxa amb 25 persones de condició i trajectòria diverses i un sol punt en comú: la voluntat de respondre a l'ofensiva de l'Estat central contra les institucions catalanes i els drets fonamentals. La denominació buscava explícitament connectar amb el referent més conegut de mobilització del sector cultural a la ciutat que ens transportava al 1976, any clau en el procés de restitució de la democràcia al país.

Si bé s'hi poden trobar paral·lèlismes ideològics, crec que els dos moviments difereixen substancialment en les formes d'organització. L'any 76 tot basculava sobre el lema Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia. Avui, el focus es troba en la independència i la defensa aferrissada de les llibertats suposadament consolidades d'un estat de dret.

Les activitats que va engegar l'AAG el 76 apunten en totes direccions (defensa de la naturalesa, educació, recuperació de la memòria històrica, etc.), posant l'accent en allò que podríem anomenar genèricament "anhel democràtic". Tot i que hi va participar un ampli ventall d'artistes locals, qui portava la veu cantant era un grupuscle molt reduït (M. Plana, J. Carrillo, X. Codina, Q. Domene i C. Casanovas). La participació de firmes consagrades va ser gairebé anecdòtica. Avui, el moviment és de base assembleària i molt plural (artistes, actors, fotògrafs, dissenyadors), de factura militant, molt més expeditiu, inserit en una dinàmica d'acció-reacció i mancat, per tant, d'un pòsit ideològic que està per bastir.

Algú podria pensar que durant els 40 anys llargs que han passat entre aquella primera experiència i aquesta hi ha hagut només silenci, però no és així. Recordem les campanyes contra l'OTAN (1986), contra la detenció de Marcel Dalmau (1992), contra la Guerra dels Balcans (1994), a favor del referèndum d'autodeterminació del Sàhara (1998) o contra la invasió nord-americana de l'Iraq (2003).

Tot això podria fer pensar que el paper dels artistes en aquest conjunt de batalles i reivindicacions ha estat preponderant, però seria injust i pretensions atorgar-los un paper de lideratge polític o social que rarament han tingut. Primer, per la naturalesa individual i individualista de l'activitat artística i segon, perquè la realitat demostra que gairebé sempre solen anar a remolc. La idea de l'artista compromès amb la societat és un mite romàntic. Transformar el món a través de l'art és una quimera. L'artista, en realitat, precipita i fa visible un estat d'ànim precedent. Goya, Breton o Picasso són un paradigma del seu temps, òbviament, però no lideren pròpiament cap revolució, excepte la del propi llenguatge.

La situació que ha conjurat les darreres accions col·lectives d'aquesta tardor afecta el conjunt de la ciutadania i és en aquest conglomerat d'expressions de repulsa on emergeix la veu dels artistes com una més. L'artista és, abans que res, un subjecte social i com a tal reacciona, impel·lit pels greuges, pels abusos o per la injustícia en general. No té per què tenir un plus de responsabilitat o de compromís. En tant que artista se li suposa una determinada sensibi-

litat i un cert domini dels llenguatges estètics, però no és necessàriament un intel·lectual que, com a avantguarda del pensament, sí que ha de bregar èticament per la denúncia del sistema.

Ara bé, transcendent la conjuntura actual i les accions que es puguin anar fent, sobretot per l'alliberament dels presos, també s'ha posat en evidència la necessitat de consolidar un espai de relació permanent. El món de la creació artística, en general, està absolutament deseparat. Amb la pràctica desaparició de galeries, amb una política cultural erràtica, amb un mercat desorientat i confús, amb una patent vulgarització de la cultura i un menyspreu imperdonable dels llenguatges artístics contemporanis, els artistes necessiten algun estímul addicional, necessiten oxigenar-se, tenir una mena d'aixopluc. En aquesta lluita per l'emancipació nacional, la gent s'hi ha reconegut, més enllà dels postulats ideològics, en la precarietat, en la solitud i en la indigència.

Tot plegat és encara molt recent per fer pronòstics, però tot apunta que l'Assemblea tindrà continuïtat. S'ha aconseguit trencar amb la dinàmica reactiva iniciant un procés de debat i reflexió més serens sobre temes que depassen l'estat d'emergència actual: la impunitat, la delació, el seguidisme, l'adoctrinament, la por. S'ha posat també de manifest el desconeixement que hi ha de l'obra dels membres del col·lectiu i la necessitat d'enfortir els vincles personals i d'explorar iniciatives corals, a més d'incidir obertament en la vida local.

XAVIER RUSCALLEDA

ANIVERSARI / CENTENARI DE LA MORT DE MANUEL ROCA, SCH. P.

El 16 de gener de 1918, el pare escolapi Manuel Roca Royo va morir a Olot de manera sobtada. Nascut a Balaguer el 1849, Roca va ser rector de l'Escola Pia olotina i va ser el principal impulsor de l'edifici del convent i col·legi, l'obra del qual es va allargar de 1877 a 1902. Va destacar com a professor d'història natural i de música, a

més de compondre diverses obres religioses, sobretot avemaries, motets i una *Missa pompiliàna* (1890).

La seva tasca pedagògica va deixar un bon record, de manera que el Ple del consistori, que ja l'havia nomenat Fill Adoptiu d'Olot, va acordar batejar amb el seu nom un carrer proper a l'escola on havia exercit el seu mestratge.

